

Creatief schrijven in de les Nederlands

Over nut en motivatie in VWO 4

Naam: Loes van Rooij
School: Rodenborch College
AOS Midden-Brabant
Datum: 9 juni 20

Samenvatting

Dit onderzoek gaat over creatief schrijven in het vak Nederlands. De landelijke focus op spelling en begrijpend lezen maakt duidelijk dat het taalniveau van leerlingen achteruit gaat. Dat maak je niet alleen op uit de resultaten van leerlingen in het voortgezet onderwijs, maar ook doordat op Hogescholen en universiteiten steeds vaker taaltoetsen worden afgenomen om het niveau van de eerstejaars studenten bij te werken. Het aanleren van taalvaardigheden behoort tot de kern van ons onderwijs. De vraag is of -en welke creatieve schrijfopdrachten een rol kunnen spelen in de verbetering van het taalniveau van leerlingen.

Het onderzoek is gehouden in een vierde klas VWO van het Rodenborch College in Rosmalen. Door te bestuderen wat al bekend is in de literatuur over creatief schrijven is een lessenreeks opgezet waarin een drietal schrijftaken is verwerkt; het schrijven van een plottekst, een column en een poëzieopdracht. Deze schrijfopdrachten zijn getest in de klas en vervolgens zijn de leerlingen bevraagd op twee niveaus; in hoeverre hebben zij de opdrachten als zinvol ervaren (nut) en in hoeverre hebben zij met plezier aan hun schrijftaken gewerkt (motivatie).

Duidelijk werd dat leerlingen de lessenreeks zowel voldoende nuttig als motiverend hebben ervaren. Vrijwel alle leerlingen gaven tevens aan dat hun attitude over creatief schrijven na de lessenreeks over was verhoogd ten opzichte van daarvoor. Meer onderzoek is nodig om in beeld te krijgen in hoeverre een verhoging van de taalvaardigheid zichtbaar is, maar duidelijk is dat leerlingen de taken leerzaam en nuttig vonden.

Concluderend kunnen we zeggen dat creatieve schrijfopdrachten een zinvolle en motiverende toevoeging kunnen vormen voor het curriculum van het vak Nederlands en wellicht ook voor andere vakken zinvol inzetbaar is.

1. Inleiding

“We zijn de schoonheid van het verhalen vertellen kwijtgeraakt (...)” twitterde eurocommissaris Frans Timmermans onlangs. De context van deze uitspraak was het debat over de Europese aanpak van de vluchtelingencrisis. Timmermans doelde op het gegeven dat politici en media mensen niet adequaat bereiken met een droge, feitelijke informatieoverdracht over aantallen vluchtelingen, percentages en verhoudingen. Wil je mensen aanspreken, dan moet een tekst beeldend worden gemaakt. Door het vertellen van een verhaal raakt een lezer emotioneel betrokken, hij krijgt een kijkje in de wereld van het onderwerp en de voorbeelden maken het beeld levendig en concreet.

1.1 Aanleiding

Leerlingen schrijven steeds minder. Het blijkt een van de moeilijkste vaardigheden te zijn en de gemiddelde scholier is weinig gemotiveerd ervoor (Bonset, 2012). De kwaliteit van het schrijven blijkt daarnaast vaak ontoereikend als de stap naar een HBO-opleiding of de universiteit wordt gemaakt. Het taalvaardigheidsniveau van leerlingen sluit niet aan op de eisen die gesteld worden door vervolgoopleidingen of de maatschappij, blijkt uit het advies dat de commissie Meijerink geeft in 2008, na de status van het Nederlandse schrijf- en rekenonderwijs te hebben onderzocht (commissie Meijerink, 2008). Duidelijk werd dat een doorlopende leerlijn schrijfvaardigheid in de domeineisen van het vak Nederlands mist. Daarbij komt nog dat schrijfvaardigheid sinds 2015 geen deel meer uitmaakt van het eindexamen Nederlands. De kunst van het schrijven lijkt niet (meer) op waarde te worden geschat.

1.2 Probleemstelling

Het expliciet werken aan taalvaardigheid valt op het Rodenborch College grotendeels onder de vleugel van het vak Nederlands. Onder taalvaardigheid vallen de verschillende domeinen zoals beschreven door de SLO¹: schrijf-, lees- en mondelinge vaardigheid. Naast deze domeinen is er aandacht voor argumentatieve vaardigheden, literatuuronderwijs en de oriëntatie op studie en beroep. In de praktijk is de focus op leesvaardigheid vele malen

¹ http://www.slo.nl/downloads/archief/Examenprogramma__Nederlands__DEFINITIEF.pdf/

groter dan de aandacht die bestaat voor de andere domeinen. Dat valt te verklaren doordat het eindexamen Nederlands sinds 2015 volledig gericht is op begrijpend lezen en alleen de formulering van de antwoorden nog enige vorm van schrijfvaardigheid vereist. Op het gebied van taal- en in het bijzonder leesvaardigheid wordt steeds meer gevraagd van leerlingen. Zo wordt de inhoud en toetsing ervan ook buiten de moderne vreemde talen en Nederlands steeds taliger.

In het onderwijs dat de leerlingen moet klaarstomen om hun kennis en met name kunde in begrijpend lezen te verfijnen, is het veelal oefenen, oefenen en oefenen. Binnen al deze exercitie bestaat zowel bij docent als leerling behoefte aan variatie. Daarnaast hebben we in de klas te maken met verschillende leerstijlen en verliezen leerlingen hun motivatie als ze keer op keer hetzelfde kunstje moeten uitvoeren. De focus op de vastomlijnde vaardigheden frustrereert mij als docent, maar lijkt ook niet aan te sluiten op de hedendaagse maatschappij, die steeds meer vraagt om de zogenaamde *softskills*². Dat wordt ook duidelijk in de doelen die momenteel worden gesteld in de schets van het Platform Onderwijs 2032 (onsonderwijs2032.nl), waarin gepleit wordt voor meer aandacht voor zaken als creativiteit, vindingrijkheid en communiceren.

1.3 Achtergrond

Het lezen van verhalen lijkt een vastere plaats te veroveren binnen het literatuuronderwijs. Zo staat de CPNB-actie *Nederland Leest*, waar in het Nederlandse klaslokaal veelvuldig gebruik van wordt gemaakt, dit jaar volledig in het teken van het korte verhaal. Het lezen van korte fictie is natuurlijk iets anders dan het zelf maken van een creatieve schrijfo opdracht. Onderzocht is dat het schrijven van verhalen als *pre-reading activity* een positieve invloed heeft op zowel het verhaalbegrip als de waardering van leerlingen voor korte fictie (Janssen en Van den Bergh, 2010). Janssen en Van den Bergh (2010) vroegen leerlingen een eigen verhaal te schrijven, voorafgaand aan het lezen van een literaire tekst. Wat bleek? Leerlingen lazen sneller en met meer emotionele betrokkenheid na het schrijven van een eigen verhaal. Zowel de waardering als het verhaalbegrip steeg. Een waardevol middel, werd geconcludeerd.

² Persoonlijke vaardigheden, zoals reflectief vermogen, initiatief nemen, leiderschap, creativiteit, samenwerken, etc.

Het complementaire verband tussen creatief schrijven en literatuuronderwijs is al vaker gelegd. Zo laat Ramon Groenendijk (2013) zien dat door het zelf schrijven van teksten, literaire begrippen beter bekliven dan wanneer je je enkel richt op de herkenning ervan. Hij liet leerlingen zelf een personage bedenken, vormgeven en laten ageren in allerlei situaties. De leerlingen waren schrijver en personage in één en ondervonden zodoende aan den lijve dat perspectief, ruimte en tijd essentiële begrippen zijn in een verhaal.

Toch lijkt dit niet geheel recht te doen aan het belang van creatieve schrijfvaardigheid. Waarom zouden vertelkracht en talige vindingrijkheid niet passen binnen de overige vaardigheidsdomeinen van het vak Nederlands? Bij een betogende voordracht of het schrijven van een zakelijke tekst leren leerlingen bijvoorbeeld dat een inleidende anekdote, feitelijk een zeer kort verhaal, een goede manier is om de aandacht van je publiek te trekken. Hoe je een goede anekdote uitwerkt, wordt daarentegen niet onderwezen. Een gemiste kans, lijkt mij.

‘Meer inhoud, meer plezier’, dat is de leus uit het manifest gepresenteerd door het meesterschapsteam Nederlands, bestaande uit verschillende hoogleraren taal- en letterkunde³. Hierin wordt een voorstel aangeboden dat moet leiden tot versterking van het vak Nederlands. Kernpunten zijn onder andere: meer aandacht voor schrijfvaardigheid, meer verscheidenheid en minder gestandaardiseerde toetsen en opdrachten. Het moge duidelijk zijn dat er behoefte is aan een andere aanpak en nieuwe werkvormen. In dit onderzoek speel ik in op deze tendens en doe ik een concreet voorstel om meer inhoud en meer plezier in de lespraktijk te brengen.

1.4 Vraagstelling

Eerder is al opgemerkt dat er een positieve invloed bestaat van creatief schrijven op het lezen van literatuur. De vraag rijst in hoeverre dit effect ook zichtbaar wanneer de focus van het onderwijs ligt op de ontwikkeling van een grotere taalvaardigheid. In hoeverre heeft creatief schrijven bijvoorbeeld een positieve invloed op de vorming van schrijfvaardigheid in het algemeen? Zouden creatieve schrijfopdrachten een zinvolle en bovendien motiverende activiteit kunnen vormen in het taalvaardigheidsonderwijs?

De centrale vraag daarbij luidt als volgt:

³ <http://vakdidactiek.nl/manifest-nederlands-voor-platform-onderwijs2032/>

Op welke manier kunnen creatieve schrijfoopdrachten op een constructieve manier worden ingezet binnen het (Nederlandse) taalonderwijs in VWO 4 op het Rodenborch College?

Met constructief wordt bedoeld dat de taak motiverend werkt en daarbij inspeelt op de vergroting van de taalvaardigheid van de leerling. Om een constructief lesplan op te stellen is het zodoende nodig om de vaardigheden in beeld te krijgen die nodig zijn bij het schrijven van een creatieve schrijfoopdracht, zowel de taalvaardigheid als de *softskills*. Daarnaast moet de koppeling tussen lezen en schrijven gemaakt worden, om op de verschillende vaardigheden op elkaar te laten aansluiten. Om antwoord te kunnen geven op bovengenoemde hoofdvraag, is het nodig om een aantal deelvragen uit te werken, zijnde:

- Welke vaardigheden zijn er nodig tijdens het maken van een schrijfoopdracht in het algemeen en een creatieve schrijftaak in het bijzonder?
- Welke werkvormen en opdrachten in creatief schrijven zijn geschikt voor een vierdeklasser VWO?
- In hoeverre werkt een opdracht creatief schrijven motiverend voor een leerling in VWO 4?
- In hoeverre laat een leerling een vergrote taalvaardigheid zien in een creatief schrijfproduct?

Het doel is om een gedegen lesopzet te ontwikkelen en te toetsen; een reeks lessen die ingezet kan worden als variatie bij het oefenen, inspeelt op verschillende leerbehoeften en aansluiting vindt bij de verschillende vaardigheden bij het vak Nederlands.

1.5 De complexiteit van creatief schrijven

Een goede training in schrijfvaardigheid speelt in grove lijnen in op twee onderdelen; het conceptuele niveau (de inhoud) en het grammaticale niveau (de vorm). Spelling is onderdeel van de vorm, maar heeft een beperkte invloed op het schrijven. Een betere spelling leidt tot een beter leesbare tekst en voorkomt verwarring en ergernis bij de lezer. Een correcte spelling zorgt echter niet voor een goedlopend verhaal, een logische rode lijn of voor aantrekkelijke formuleringen en strikt genomen kan men concluderen dat het niet leidt tot een hogere kwaliteit van de tekst. (Gelderens, 2012)

Over grammaticale vaardigheden kan opgemerkt worden dat de focus binnen het schrijfvaardigheidsonderwijs is verschoven van de zogenaamde traditionele schoolgrammatica, het benoemen van woordsoorten en zinsdelen, naar het opbouwen van een bredere grammaticale kennis en vaardigheid. De traditionele grammatica speelt met een grote hoeveelheid van expliciete regelgeving te veel in op een vorm van taalgebruik die mechanisch oogt en geen eer aan de veelzijdigheid van het echte taalgebruik doet. Met name de kennis van correcte verbuigingen en woordvolgordes zijn van belang. Hierbij is duidelijk geworden dat een regelmatig aanbod en gebruik ervan, aldus een impliciete verwerving, stimulerend werkt. Niet het leren van regels, maar het frequent uitvoeren en tot je nemen van (afgebakende) taaluitingen. (Ellis, 2002)

Het onderzoek van Tordoir & Wesdorp (1979) sluit aan op het bovengenoemde. Uit een reeks uitgevoerde testen concludeerde zij dat van het effect van verschillende aanpakken om schrijfvaardigheid te bevorderen, de 'directe aanpak' het meest nuttig bleek te zijn. Deze aanpak pleit vooral voor oefening in het schrijven en dat de aandacht voor sec grammatica beperkt mag zijn. Ook Graham en Perin (2007) geven aan dat nadruk leggen op het grammaticaonderwijs niet leidt tot kwalitatief betere teksten. Zij voegen hier aan toe dat de meest positieve invloed op het schrijfvaardigheidsonderwijs door de docent gezocht moet worden in het aanbieden van strategie-instructie, in de vorm van stappenplannen en het aanbieden en bespreken van theorie en goede of slechte voorbeeldteksten. Daarnaast blijkt het laten maken van samenvattingen en het inzetten van peerfeedback een zinvolle toevoeging in de lespraktijk van het schrijfvaardigheidsonderwijs.

Het conceptuele niveau bestaat uit verschillende subprocessen. De leerling moet een bepaalde inhoud tot zich nemen, bedenken of creëren. Hij moet nadenken over hoe hij die inhoud en ideeën om wil zetten tot taal, het correct en aantrekkelijk formuleren. De tekst moet georganiseerd en gestructureerd worden. Inhoudselementen moeten worden geselecteerd, geëvalueerd, gereviseerd en herschreven. (Bereiter & Scardamalia, 1987).

De docent helpt de leerling om zich bewust te maken van de conceptuele processen door het aanbieden van schrijfstrategieën en concrete voorbeelden. Omdat schrijven een complexe vaardigheid is, moet de opdracht gericht zijn op afgebakende leerdoelen. Desalniettemin is een leerling niet geholpen bij het maken van een tekst als een soort invulopdracht, wanneer er bijvoorbeeld gebruik gemaakt wordt van een voorgekauwd

bouwplan. Het schrijfonderwijs moet beschikken over zoveel mogelijk nieuwe situaties en een gevarieerd aanbod. Op die manier kan een leerling greep krijgen op het eigen proces en de focus gaan leggen op het doel en de aantrekkelijkheid van de tekst voor zijn lezer.

(Gelderen, 2012)

1.6 Creatief schrijven in de schoolpraktijk

Bovenstaande inzichten moeten worden verwerkt in een lesopzet creatief schrijven. Naast deze theoretische analyse biedt het rapport van Sieneke de Rooij (2009), over creatief schrijven met jongeren, handvatten bij de ontwikkeling en onderbouwing van een gedegen lesopzet.

Een aantal resultaten uit het verslag van De Rooij zijn met name de belangrijk voor de totstandkoming van een lessenreeks. Deze gegevens zijn het resultaat van een onderzoek naar het schrijfgedrag van jongeren tussen de 12 en 18 jaar, dat is uitgevoerd op twaalf scholen verspreid in het land. In totaal hebben bijna duizend leerlingen meegedaan aan dit onderzoek. Duidelijk wordt dat de motivatie van leerlingen hoger is wanneer zij schrijven over hun eigen gevoel of mening. De inspiratie voor hun teksten halen zij dan ook uit hun eigen dagelijkse leven, hun emoties of fantasie. Hulp van anderen en tevens het bekijken van andermans teksten helpt ze om tot verbetering van hun eigen werk te komen. Leerlingen waarderen het om onderbouwde feedback op schrijfproducten te ontvangen. Voorafgaan aan een opdracht worden ze graag ondersteund door middel van theorie over het genre of verschillende schrijftechnieken. Ze blijven wel graag vrij in hun aanpak en in de keuze van een onderwerp of uitvoering. De grootste groep leerlingen schrijft het liefst alleen. Van de jongeren die thuis ook vaak schrijven, schrijft het meest poëzie (33%), gevolgd door songteksten (29%) en korte verhalen (27%). Bij het schrijven van creatieve teksten (thuis of op school) is het plezier dat zij eraan beleven de belangrijkste motiverende factor, en bijvoorbeeld niet een cijfer, beoordeling, het nut of een publicatie.

Wat betreft de aanpak in de les komen ook een aantal belangrijke elementen aan bod. Aansluitend op de theorie die in de vorige paragraaf is besproken, wordt ook hier vermeld dat het inbouwen van feedbackmomenten in de les essentieel is voor de totstandkoming van een goed schrijfproduct. Veiligheid in de groep en het constructief aanbieden van commentaar zijn daarin noodzakelijk. Dat kan door leerlingen aan te moedigen een positief punt en een verbeterpunt te laten geven. Ook de nabespreking in de

les is van belang. Het schrijfproces bestaat uit verschillende onderdelen, uiteenlopend van de oriëntatiefase tot de afronding van de laatste versie. Bij iedere stap is het goed om te evalueren hoe het is gegaan, het uit te wisselen van het werk tot dusver en te bespreken hoe een leerling nu verder kan met zijn tekst.

Daarnaast moet de leerling de ruimte en het vertrouwen voelen om zonder te veel vaste kaders tot een tekst te komen. Creatief schrijven betekent creatief denken en daarin mogen zaken buiten de geijkte kaders vallen.

In het rapport van De Rooij (2009) worden vervolgens een aantal lesideeën besproken. Hieruit is een selectie gemaakt die past binnen de tijd, het niveau van de groep en het lesprogramma. Uiteindelijk zijn drie schrijfopdrachten uitgewerkt tot een lessenreeks; het schrijven van een plottekst (kort verhaal), poëzie en een column. Het korte verhaal vormt de eerste kennismaking met creatief schrijven en gaat uitgevoerd worden in tweetallen. Deze samenwerking moet het brainstormproces in de hand werken en het vertrouwen geven dat iedereen met een dergelijke opdracht uit de voeten kan. De leerling kan steun aan de ander hebben of plezier beleven aan het feit dat ze samen mogen fantaseren. Het is een opdracht waarin fantasie centraal staat en die een beroep doet op heel andere schrijfvaardigheden dan dat ze gewend zijn. Beeldend schrijven, een boeiende dialoog neerzetten en een karakter vormgeven zijn belangrijke onderdelen.

De keuze voor de tweede opdracht, het schrijven van een gedicht, past perfect binnen het bestaande lesprogramma. In de vierde klas op het Rodenborch College wordt namelijk een poëzieweek gehouden in de derde periode van het jaar. Tijdens deze revue lezen een aantal leerlingen van iedere vierde klas een zelfgeschreven gedicht voor in het theater van Rosmalen voor een paar honderd leerlingen. Deze voorstelling heeft de vorm van een wedstrijd en levert per jaarlaag een winnaar op. Daarnaast is de keuze voor het schrijven van een gedicht ook op andere manieren te verantwoorden. Het speelt in op de emoties van leerlingen, ze zijn vrij van kaders en mogen een eigen invulling geven aan vorm, stijl en inhoud.

Tot slot is gekozen voor een opdracht rondom de column. Van alle opdrachten heeft de column de meest vaste tekststructuur. Wat betreft creatief schrijven vormt de column een interessante tekst, omdat het doel ervan niet enkel amuseren is, maar gepaard gaat met informeren, motiveren of activeren. Een column is een heel persoonlijke, anekdotische tekst.

Het succes ervan is volledig afhankelijk van de aantrekkelijkheid (gevatte stijl, humor, verwerking persoonlijkheid) van de tekst. Daarnaast is het geven van je eigen mening en het ontwikkelen van je persoonlijkheid belangrijk bij deze tekstvorm. Zodoende wordt ingespeeld op de vaardigheden die steeds meer nadruk krijgen in het onderwijs van de toekomst (Platform 2032).

2. Methode

Bovenstaande inzichten, opgedaan uit bestaande theorie over (creatieve) schrijfvaardigheid, zijn verwerkt in een aantal lesplannen voor VWO 4 (zie Bijlage I). Deze lessenreeks zal worden uitgevoerd en vervolgens geëvalueerd. De evaluatie zal met name gebeuren op het gebied van motivatie, met name omdat uit de theorie als is gebleken dat het aannemelijk is dat creatief schrijven zinvol is voor het ontwikkelen van taal-/schrijfvaardigheid in het algemeen. Het testen van het nut van de opdrachten gaat in dit geval met name om de attitude van de leerling hier tegenover. Als zij de opdrachten niet als nuttig ervaren, werkt dat door op hun motivatie, prestaties en ontwikkeling.

2.1 Respondenten

De lessenreeks is gegeven in een vierde klas VWO op het Rodenborch College te Rosmalen. De klas bestaat uit 26 leerlingen, waarvan twaalf jongens en veertien meisjes. Er zitten drie doubleurs in de groep. De leerlingen hebben verschillende profielen; respectievelijk acht met een Cultuur en Maatschappijprofiel, vier met een Economie en Maatschappijprofiel, elf met een Natuur en Gezondheidprofiel en drie met een Natuur en Techniekprofiel. Zowel de cultureelmaatschappelijke kant als de natuurkant is dus ruim vertegenwoordigd in deze groep. Van de leerlingen hebben er vier een dyslexieverklaring.

Over het algemeen is het een gemotiveerde groep leerlingen, die geen moeite heeft met geconcentreerd en taakgericht werken. De sfeer is respectvol en veilig. De leerlingen kennen elkaar al langer en veel van hen gaan ook buiten school met elkaar om.

2.2 Instrument

Aan de hand van het afnemen van een vragenlijst (zie bijlage II) in de klas, moet helder worden of leerlingen met plezier werken aan een dergelijke opdracht en welke elementen al dan niet succesvol hebben uitgepakt in de lessenserie. In de vragenlijst wordt ingegaan op de algemene attitude van leerlingen ten opzichte van creatief schrijven, zowel voorafgaand aan de lessenreeks als na afloop ervan (vraag 1, 2 en 3). Dit zorgt ervoor dat duidelijk wordt of hun houding door de lesactiviteiten positief of negatief ontwikkeld is.

Daarnaast wordt hen gevraagd een cijfer te geven voor het plezier waarmee zij aan de opdrachten hebben gewerkt en in hoeverre zij hebben ervaren dat de lessen en schrijftaken leerzaam waren (vraag 4 en 5). Het plezier test logischerwijs de motivatie van de

leerlingen. Vragen naar hun mening over de zinvolheid van het geheel moet duidelijk maken of dat zij zelf ervaren dat ze zich hebben ontwikkeld, maar ook in hoeverre de waardering voor het nut van de reeks samenhangt met de motivatie die ze hebben voor de schrijfp opdrachten.

Vraag 6 en 7 gaan in op de verschillende schrijfp opdrachten; welke vonden zij het leukst en welke taak wordt door de leerlingen als meest leerzaam beschouwd. De uitkomst van deze resultaten moet duidelijk maken welke elementen in de aanpak van de lessenreeks het meeste of minste rendement opleveren wat betreft motivatie en nut. Ook wordt dan duidelijk of deze resultaten aansluiten bij de theorie over het gebruik van geschikte werkvormen en opdrachten voor het (creatieve) schrijfvaardigheidsonderwijs.

Het is interessant om erachter te komen wat voor kennis of vaardigheden leerlingen ontwikkelen tijdens deze lessenreeks. Daarom wordt hen gevraagd tenminste drie dingen aan te geven die zij hebben geleerd (vraag 8). De formulering van deze vraag is open; er worden geen antwoordopties aangeboden. Hiervoor is gekozen, zodat de leerlingen zelf nadenken en zich richten op het leerpunt dat voor hen het belangrijkste is geweest. De antwoorden van leerlingen worden verzameld om een algemeen beeld te kunnen geven van de verschillende taalvaardigheden die zijn gebruikt en getraind, bijvoorbeeld het gebruik van beeldspraak en stijlfiguren, woordenschat, (aantrekkelijk) formuleren, het onderscheiden van hoofd- en bijzaken en tekststructuur.

Het laatste punt van de vragenlijst gaat over het geven van tips. Er wordt gevraagd naar een toevoeging of verbetering van de lessenreeks. De informatie die uit deze vraag komt, is met name waardevol voor de verdere ontwikkeling van de lessenreeks.

2.3 Procedure

De vragenlijst wordt afgenomen direct na de laatste les die in het teken staat van creatieve schrijfvaardigheid. Alle leerlingen vullen na afloop van de lessenreeks individueel en anoniem de vragenlijst op papier in. De anonimiteit moet ervoor zorgen dat zij zich ook veilig voelen om kritische of negatieve opmerkingen over de lessenreeks te geven.

2.4 Data-analyse

De vragen worden grotendeels afzonderlijk geanalyseerd. Er zijn verschillende typen vragen. De onderdelen die de algemene attitude van leerlingen bevragen, zijn op te splitsen in drie

uitkomsten; het aantal houdingen dat neutraal, negatief of positief te bestempelen is. De attitude voorafgaand en na afloop van de lessenreeks wordt met elkaar vergeleken.

Van de cijfers die gegeven worden voor plezier en nut (vraag 4 en 5) zal een gemiddeld cijfer berekend worden, alsmede een modus en een mediaan. Ook deze cijfers zullen worden vergeleken met elkaar.

De uitkomst van vraag 6 en 7, over de voorkeur voor een van de opdrachten, moet duidelijk maken welke opdracht het best bevallen is voor de leerlingen. Hieruit moet blijken of de voorkeur wat betreft plezier en leerzaamheid overeenkomt of verschilt van elkaar. De uitleg die de leerling geeft bij de onderbouwing van zijn keuze wordt bekeken om te zien of die aansluit bij de theorie of leidt tot nieuwe inzichten.

Tot slot wordt een overzicht gemaakt van de vaardigheden of kennis die wordt genoemd bij vraag 8, over datgene wat de leerling zelf aangeeft geleerd te hebben. Omdat de leerlingen het antwoord op hun eigen wijze formuleren, zullen de gegevens gegroepeerd en samengevat worden. Hierdoor moet overzichtelijk worden gemaakt in hoeverre de leerlingen dezelfde leerpunten benoemen of dat er veel verschil zit tussen de antwoorden.

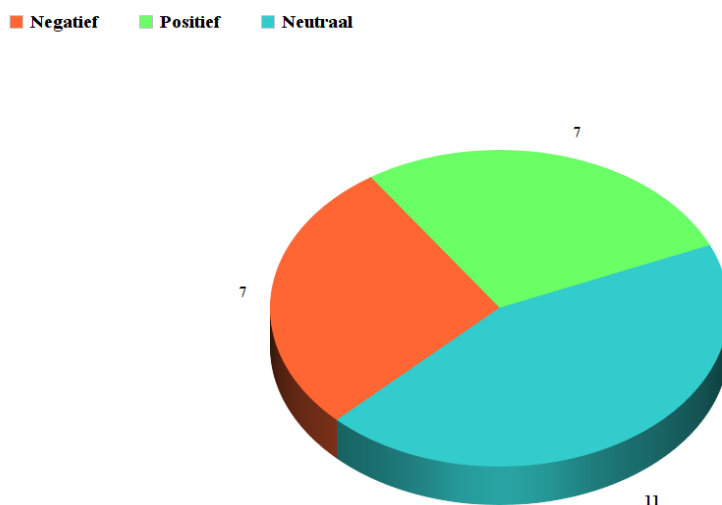
De vraag naar het geven van tips, het laatste onderdeel van de vragenlijst, zal niet expliciet worden opgenomen in de bespreking van de resultaten. De tips moeten een handvat bieden bij de verdere ontwikkeling van de lesplannen, bijvoorbeeld voor het volgende jaar VWO 4. Als er feedback wordt gegeven die van belang is voor de evaluatie van deze lessenreeks of die extra inzicht biedt voor het analyseren van de gegevens, dan zal dit in de bespreking en conclusie worden verwerkt.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk wordt uitkomst van de gestelde deelvragen besproken. De eerste twee deelvragen zijn verwerkt in het theoretisch kader en gaan in op de totstandkoming van een lessenreeks creatief schrijven voor VWO 4 op het Rodenborch College. In dit gedeelte wordt het resultaat van de evaluatie van de betreffende lessenreeks besproken. De vragenlijst is uiteindelijk afgenomen onder 25 leerlingen, omdat één leerling vanwege ziekte absent was.

3.1 Evaluatie van de lessenreeks

De leerlingen zijn op verschillende bevroegd over hun ervaringen met creatief schrijven. Voorafgaand aan de lessenreeks geeft de meerderheid van de leerlingen aan een neutrale houding te hebben tegenover een creatieve schrijfoopdracht (zie figuur 1). Daarnaast is een deel van de klas positief voorafgaand aan de lessenreeks en eenzelfde deel heeft een negatieve houding.

Figuur 1: Houding ten opzichte van creatief schrijven voorafgaand aan lessenreeks

De redenen die leerlingen geven voor hun negatieve houding zijn uiteenlopend. Sommige zijn bang dat er te veel tijd in de schrijfoopdrachten gaat zitten, anderen zijn niet gemotiveerd om te schrijven en er zijn ook leerlingen die aangeven dat hun creatieve capaciteiten te wensen overlaten. De groep met een positieve houding bestaat veelal uit leerlingen die thuis ook teksten schrijven, bijvoorbeeld gedichten, verhalen of liedteksten.

Na de lessenreeks is leerlingen dezelfde vraag gesteld. De groep met een negatieve houding ten opzichte van creatief schrijven is geslonken van zeven naar twee leerlingen en de groep met een positieve houding is gegroeid van zeven naar elf leerlingen. Duidelijk wordt dat de attitude van de groep is verbeterd.

■ Negatief ■ Positief ■ Neutraal

Figuur 2: houding van leerlingen ten opzichte van creatief schrijven na de lessenreeks

Deze houding is vervolgens bevraagd op motivatie en nut. Leerlingen hebben een score gegeven op een schaal van 1 tot 10 in hoeverre zij met plezier aan de schrijfoopdrachten hebben gewerkt en in hoeverre zij de opdrachten nuttig of leerzaam vonden. De resultaten laten zien dat leerlingen gemiddeld genomen voor zowel hun motivatie voor creatief schrijven als het nut ervan een voldoende geven, respectievelijk een 6,4 voor motivatie en een 6,6 voor nut.

Cijfer	Frequentie
2	I
4	I
5	IIII
6	IIII
6,5	IIII
7	III
7,5	I
8	III
8,5	I
9	II
Gemiddelde: 6,4 Modus: 6 Mediaan: 6,5	

schrijfoopdrachten

Cijfer	Frequentie
4	II
5	II
6	IIIIII
6,5	II
7	IIIIII
7,5	I
8	IIIIII
Gemiddelde: 6,6 Modus: - Mediaan: 7	

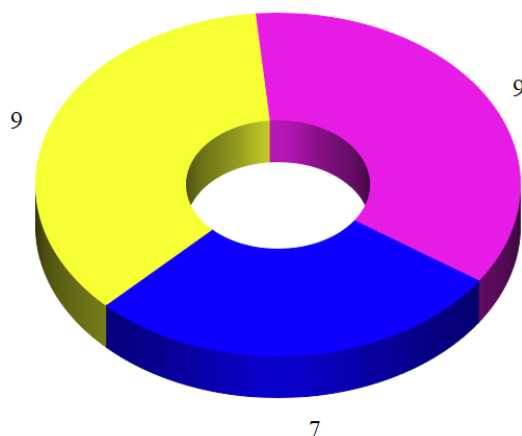
Tabel 2:Nut

Tabel 1: Motivatie schrijfoopdrachten

Bij de motivatie van de leerlingen zijn meer uitschieters naar boven en naar onder zichtbaar. Sommige leerlingen geven het cijfer 2 of 4 voor het plezier waarmee zij aan de schrijftaken hebben gewerkt, tegenover een aantal leerlingen dat een 8,5 of een 9 geeft. Bij de cijfers voor het nut van de schrijfoopdrachten lijkt meer consensus te zijn. Het overgrote deel van de leerlingen geeft aan de opdrachten nuttig te hebben gevonden. Een enkeling geeft een onvoldoende, een cijfer van 4 of 5. Opvallend in deze resultaten is dat er leerlingen waren die aangaven met zeer veel plezier te hebben gewerkt aan de taken (cijfer 9), maar vervolgens het nut van de schrijfoopdrachten zeer laag waardeerden (cijfer 4). Ook andersom was het geval, de leerling die een 2 had gegeven aan zijn motivatie voor schrijven, gaf vervolgens een 6 voor het nut van de opdrachten. Over het algemeen laat het beeld zien dat leerlingen een iets hogere score geven aan de leerzaamheid van de lessenreeks ten opzichte van de motivatie.

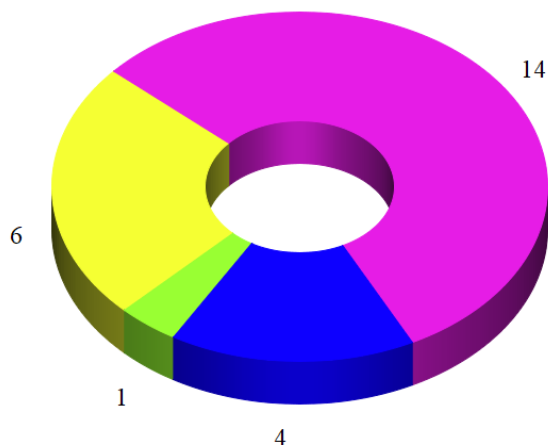
De leerlingen hebben drie verschillende schrijfoopdrachten gedaan. Gevraagd werd aan te geven welke schrijfoopdracht het leukst was en van welke tekst ze het meest geleerd hebben.

■ Column ■ Poëzie ■ Plottekst

Figuur 3: Voorkeur opdracht motivatie

■ Column ■ Poëzie ■ Plottekst ■ Allemaal

Figuur 4: Voorkeur opdracht leerzaamheid

De voorkeur van de leerlingen voor de opdracht die ze het leukst hebben gevonden, is erg verdeeld. In de vragenlijst werd hen gevraagd hun antwoord te onderbouwen. Dit maakt duidelijk dat sommige leerlingen wat betreft motivatie kiezen voor een opdracht waarbij ze mogen samenwerken (*“De plottekst. Zelf een personage uit een schilderij kiezen en een heel verhaal erover bedenken met klasgenoten is erg leuk door de samenwerking.”*) of hun fantasie mogen gebruiken (*“Het schrijven van de plottekst omdat je zelf het verhaal kan bedenken en zelf*

het personage kon invullen.”), een opdracht waarin ze hun eigen mening kwijt kunnen (“Het schrijven van een column, omdat ik hier mijn eigen mening in kwijt kan.”) of een opdracht waarbij ze veel vrijheid krijgen (“Column: je mocht zelf een onderwerp kiezen” / “Poëzie want je kon opschrijven wat je wilde”).

Wat betreft leerzaamheid geven leerlingen aan van de poëzie-opdracht het meest geleerd te hebben. In de vragenlijst geven veel leerlingen aan dat ze over poëzie het meeste theorie hebben gehad en dat ze daar het meest van leren. Sommige leerlingen gaven aan dat ze juist een van de andere twee opdrachten het meest nuttig vonden, omdat dat een tekstvorm betrof waarmee ze nog niet eerder in aanraking waren gekomen. De onderbouwing voor leerzaamheid is zodoende in te delen in twee groepen; degene die theoretische onderbouwing als meest leerzaam ervaren en degene die het meest leren van werken met een nieuwe, onbekende tekstvorm.

Als wordt gevraagd naar specifieke kennis en vaardigheden die de leerlingen hebben opgedaan, sluit dat resultaat aan bij de onderbouwing die wordt gegeven bij de leerzaamheid van verschillende schrijfoopdrachten. Leerlingen werd gevraagd drie dingen op te schrijven die ze hebben geleerd van de lessenreeks (zie tabel 3).

Kennis en vaardigheden	Frequentie
Rijmvormen	
Kenmerken poëzie	
Creatief/aantrekkelijk taalgebruik	
Mening verwoorden/onderbouwen	
Tekstkenmerken column	
Langere teksten maken	
Verschillende schrijfstijlen	
Formuleren	
Spelling	
Opbouw van een tekst	
Samenwerken	
Samenvatten	

Tabel 3: Kennis en vaardigheden opgedaan in de lessenreeks

De tabel toont de verschillende antwoorden gegeven door leerlingen. Er waren geen antwoordopties, dus de leerlingen hebben zelf invulling gegeven aan hun antwoord. De antwoorden zijn gegroepeerd per onderdeel. Zo behoren bijvoorbeeld de antwoorden 'vormen van rijm', 'rijmtypes' en 'rijmschema's' tot dezelfde groep. Zaken als 'humor verwerken', 'het interessant opschrijven van teksten' en 'mooi schrijven' zijn samen geschaard onder het kopje creatief en aantrekkelijk taalgebruik.

Duidelijke leermomenten hebben de leerlingen gevonden in het behandelen van de rijmvormen, het leren kennen en toepassen van kenmerken van poëzie en het kennismaken met de tekstkenmerken van de column. Duidelijk is dat deze leerpunten zich vooral begeven rondom theoretische kennis en het toepassen ervan. Op het gebied van vaardigheden geven leerlingen aan beter aantrekkelijk en correct te kunnen schrijven en formuleren. Wat betreft de *soft skills*, die eerder zijn besproken, worden creativiteit, samenwerken en je mening verwoorden een aantal keer genoemd.

4. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gekeken of creatieve schrijfoopdrachten op een constructieve manier kunnen worden ingezet in de lessen Nederlands. Na het bestuderen van de resultaten van de gegeven lessenreeks, kan gesteld worden dat leerlingen redelijk gemotiveerd zijn voor creatief schrijven en het als zinvol ervaren. Creatief schrijven kan dus constructief worden ingezet in de les Nederlands. Wat betreft nut geven leerlingen aan het meest te leren van opdrachten waarbij zij een theoretisch kader krijgen aangeboden; uitleg over stijl, tekstkenmerken en het genre. Dit zijn niet de opdrachten waar zij het meest gemotiveerd van raken. Wat betreft motivatie lijkt een vrije invulling, je persoonlijkheid of mening kunnen uiten en fantasie een grote rol te spelen. Ook samenwerken is een belangrijk aspect voor de motivatie van leerlingen. Over het algemeen ervaren zij het als prettig om samen te kunnen brainstormen en aan een tekst te mogen werken.

Omdat in de lessen vaak ruimte is ingebouwd voor het uitwisselen van teksten en het geven en bespreken van feedback op elkaars schrijfproduct, wordt er veel aanspraak gedaan op de *soft skills* van de leerling. Omdat deze vaardigheden minder concreet zijn, geven leerlingen zelf minder snel aan op dit gebied te zijn gegroeid. Als docent was in de les zichtbaar dat leerlingen zich op het gebied van samenwerken, creativiteit, persoonlijke expressie en het uitwisselen van commentaar hebben ontwikkeld.

Wat betreft taalvaardigheid zijn leerlingen gegroeid in het formuleren van hun tekst en dan met name op een aantrekkelijke manier. Bij iedere tekst moesten zij goed nadenken over de presentatie van hun woorden op papier. De zeggingskracht ervan speelde altijd een grote rol in de tekst. Veel leerlingen geven ook aan hierin te zijn gegroeid. Formuleren en het toepassen van bepaalde tekstkenmerken gaven zij als grootste leerpunten aan. Omdat er niet is gewerkt met een meting voor- en achteraf is het niet mogelijk precies aan te geven hoeveel zij zijn gegroeid in deze vaardigheden. In de lessen, tijdens het maken en bespreken van de teksten, was duidelijk dat zij op verschillende gebieden een ontwikkeling doormaakten. Bij sommige besprekingen ging het over de vormaspecten van een werk; spelling, interpunctie, zinsbouwfouten. Bij andere leerlingen was de feedback gericht op de logica van het verhaal of over woordkeuze. Zo zijn de verschillende aspecten van een tekst naar behoefte aan bod gekomen.

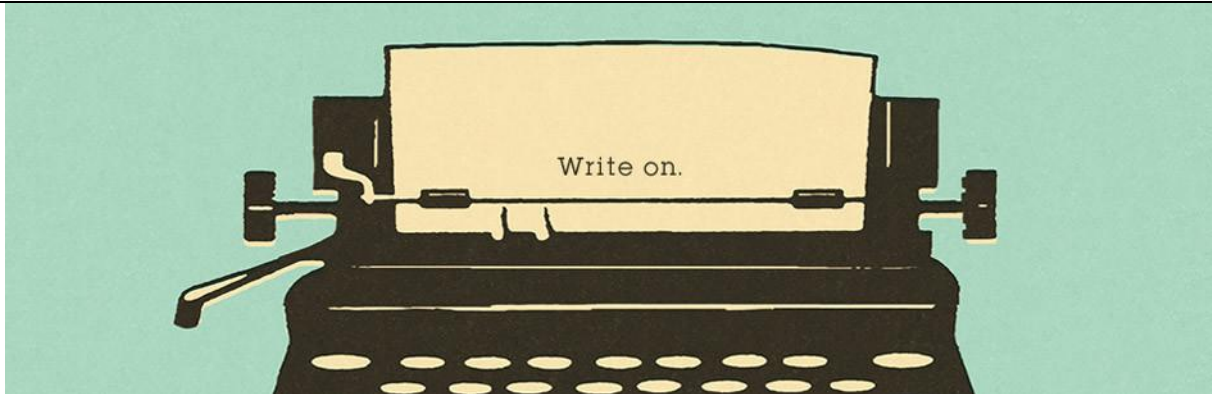
Natuurlijk is er ruimte voor discussie bij deze conclusie. Het is het resultaat van een lessenreeks gegeven in één klas. Deze klas kan niet zonder meer representatief zijn voor andere klassen wat betreft niveau en samenstelling. Het is een klas die is samengesteld uit ongeveer evenveel jongens en meisjes met wisselende profielen, in zoverre wordt het beeld dus niet eenzijdig gekleurd. Wat betreft leeftijd en niveau zijn zij echter allemaal (ongeveer) gelijk, dus op dat gebied vormen zij geen representatieve groep. Aannemelijk is daarbij dat de rol van de docent groot is op het gebied van creatief schrijven. Het gaat veelal om persoonlijke schrijfproducten. De situatie in de les moet veilig zijn. Het is dus een onderdeel dat sfeergevoelig is en waarbij de band die de docent heeft met de klas ook een rol speelt.

Ook moet er rekening gehouden worden met het feit dat leerlingen wellicht gemotiveerd raken van het vernieuwende van een opdracht. Dat gaven sommige leerlingen ook aan in de vragenlijst. Als het vernieuwende aspect weg is, is onduidelijk wat dat doet met de ontwikkeling van taalvaardigheid en het plezier dat de leerling beleeft aan de schrijfopdrachten. Zowel op gebied van nut als motivatie zou het kunnen zijn dat het effect wegebt als creatief schrijven een vast onderdeel van de lessen Nederlands zou gaan uitmaken.

Een uitbreiding van dit onderzoek naar andere vierde klassen VWO, maar tevens VMBO-T en Havo, is gewenst. Mocht creatief schrijven een zinvol onderdeel blijken voor die klassen, dan kan daarna kan gekeken worden of het ook voor andere leeftijdsgroepen een constructief lesonderdeel kan vormen. Vooralsnog kan vastgehouden worden aan het credo: schrijft het voort!

Literatuur

- Bereiter, C. en M. Scardamalia. (1987). *The psychology of written composition*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bonset, Helge & Mariëtte Hoogeveen. (2012) 'Het taalonderwijs Nederlands onderzocht'. In: *Tijdschrift Taal* jaargang 4-6.
- Ellis, R. (2002). 'The Place of Grammar Instruction in the Second/Foreign Language Curriculum'. In: *New Perspectives on Grammar Teaching in Second Language Classrooms* (p. 14-34). Routledge: London.
- Janssen, Tanja & Huub van den Bergh. (2010). 'Het effect van creatief schrijven op het lezen van korte verhalen'. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jaargang 11-1.
- Groenendijk, Ramon. (2013). 'Hoe creatief schrijven kan helpen bij het leren analyseren van literaire teksten'. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jaargang 3.
- Gelderen, Amos van. (2012). 'Basisvaardigheden en het onderwijs in lezen en schrijven'. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jaargang 13-1.
- Graham, S., & D. Perin. (2007). 'A meta-analysis of writing instruction for adolescent students'. In: *Journal of Educational Psychology*, jaargang 99-3.
- Rooij, Sieneke de. (2009). *Schrijft het voort! Creatief schrijven met jongeren*. Utrecht: Kunstfactor.
- Tordoir, A. en H. Wesdorp. (1979). *Het grammatica-onderwijs in Nederland*. 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij SVO.

SCHRIJFTAAK I – PLOTTEKST

Genre en werkvorm

De leerlingen gaan in tweetallen een verhaal bedenken. Belangrijke elementen in deze opdracht zijn de samenwerking tussen de leerlingen, het gebruik van fantasie en het nauwkeurig en boeiend kunnen beschrijven van een omgeving, een karakter en zijn of haar problemen.

Leerlingen krijgen theorie met voorbeelden over het bedenken van een plotvraag (het grootste probleem van je hoofdpersoon) en het uitwerken van het karakter (een naam, eigenschappen, het uiterlijk, etc.).

Uitgangspunt vormt een schilderij van Jeroen Bosch, *De tuin der lusten*. Het jaar van Jeroen Bosch wordt in 2016 uitgebreid behandeld op het Rodenborch College, vandaar deze keuze. Op het schilderij zijn honderden karakters uitgebeeld. Leerlingen kiezen er een uit en bedenken wat het grootste obstakel op dat moment vormt voor het personage.

Brainstormen

Tweetallen bedenken een naam (moet passen in de tijd van de Middeleeuwen bijvoorbeeld), een typerende eigenschap en een karaktertrek. Deze elementen moeten in een handeling kunnen worden opgeschreven. Vervolgens bedenken ze het 'probleem' van het personage, wat houdt hem bezig, wat speelt er af in zijn hoofd of welk doel heeft hij. Daarna bedenken ze of er nog andere karakters een rol gaan spelen in het verhaal, helpers of tegenwerkers.

Uitwisselen

Leerlingen wisselen hun karakter en plotvraag uit met een ander duo. Ze bedenken twee ontwikkelingen voor de plotvraag van een ander duo: één waarbij de plotvraag lukt en één waarbij die mislukt. Bijvoorbeeld: zal het Jheronimus lukken om uit de bek van de hellevis te ontsnappen? Daarbij bedenken ze een verhaallijn waarbij het karakter succes heeft en een verhaallijn waarbij Jheronimus zijn doel niet bereikt.

Schrijven

Leerlingen maken een keuze voor de verhaallijn en werken die in duo's uit.

Feedback

Feedback geven is een belangrijk onderdeel. Leerlingen mogen elkaars schrijfproduct lezen en op verschillende niveaus van commentaar voorzien. Het kan gaan over vormaspecten (spelling/formulering) en over de inhoudelijke aspecten (logische verhaallijn, karakter en doel goed uitgewerkt, spanning, etc.).

Zowel het geven als het ontvangen van feedback kan een nieuwe bron van inspiratie zijn. Leerlingen werken hierna hun tekst uit tot een definitief eindproduct.

Les 1

Tijd	Wat	Hoe	Benodigdheden
10 minuten	Uitleg genre/werkvorm	Klassikale instructie over plotvraag en plotelementen	Powerpoint
10 minuten	Brainstormen	In duo's karakter kiezen en plotvraag formuleren	Afbeelding van schilderij Jeroen Bosch
5 minuten	Uitwisselen	Karakters en plotvragen met burens bespreken	Pen en papier
20 minuten	Schrijven	In duo's het verhaal verder uitwerken en opschrijven	Computer
5 minuten	Afsluiting	Huiswerkopdracht geven: tekst afmaken	

Les 2

Tijd	Wat	Hoe	Benodigdheden
10 minuten	Uitleg	Klassikale instructie: plottwisten en uitwerking	Powerpoint
15 minuten	Feedback	In duo's teksten uitwisselen en voorzien van twee complimenten en twee tips	Teksten
5 minuten	Brainstormen	Verwerking van theorie en feedback uit deze les	
15 minuten	Schrijven	Eindversie van de plottekst uitwerken	Computer
5 minuten	Afsluiting en vooruitblik	Teksten inleveren	Computer

SCHRIJFTAAK II - POËZIE

Les 1

Tijd	Wat	Hoe	Benodigdheden
15 minuten	Genre en kenmerken	Klassikale instructie: wat is poëzie?	Powerpoint
5 minuten	Uitleg opdracht: Twitterpoëzie	Voorbeelden van internetgedichten laten zien.	Digiboard

10 minuten	Schrijven	Leerlingen maken zelf een Twittergedicht	Uitwerkvel Twittergedicht
10 minuten	Uitwisselen	Tips geven en ontvangen	
5 minuten	Eindversie maken	Verwerking van tips en afronding van het eindproduct	Uitwerkvel Twittergedicht
5 minuten	Afsluiting	Twitterbericht inleveren	

Les 2

Tijd	Wat	Hoe	Benodigdheden
5 minuten	Introductie	Een aantal leerlingen lezen hun twitterbericht voor	
15 minuten	Theorie	Kenmerken van poëzie, rijm en beeldspraak	Powerpoint
5 minuten	Opdracht: songtekst kiezen	Leerlingen kiezen een nummer dat een bepaalde herinnering bij ze oproept en waar ze poëtische kenmerken in herkennen	Smartphone & pen en papier
5 minuten	Opdracht: Slogan bedenken	Leerlingen bedenken in duo's een slogan over zichzelf	Pen en papier
10 minuten	Gedicht schrijven	Leerlingen maken een eigen gedicht (vrije versvorm), eventueel ahv inspiratie uit eerdere opdrachten.	Pen en papier
5 minuten	Afsluiting en vooruitblik	Huiswerk: gedicht thuis afmaken	

Les 3

Tijd	Wat	Hoe	Benodigdheden
5 minuten	Introductie	Afspraken veiligheid en respect	
20 minuten	Voorlezen	Iedere leerling leest zijn eigen gedicht voor	
10 minuten	Stemmen	Iedere leerling stemt op zijn twee favoriete gedichten	
5 minuten	Feedback	Klassikale uitwisseling van tips over het perfectioneren van het voorlezen of de inhoud/vorm	
5 minuten	Afsluiting	Gedichten inleveren	

SCHRIJFTAAL III - COLUMN

Tijd	Wat	Hoe	Benodigdheden
5 minuten	Introductie	Column van die dag bespreken – voetnoot Grunberg	Column Arnon Grunberg <i>Volkskrant</i>
10	Kenmerken	Op zoek naar columns	Krant/laptops

minuten	column	internet/krant	
10 minuten	Uitleg	Klassikale bespreking kenmerken	Powerpoint
10 minuten	Column	column	
10 minuten	Schrijven	Onderwerp + aanleiding + aandachtstrekker → docent loopt rond, stuurt bij.	Computer
15 minuten	Schrijven	Column uitwerken → volgende week inleveren	Computer

- Vaste rubriek (dagelijks/wekelijks)
- Vaste lay-out/aantal woorden
- Naar aanleiding van actuele gebeurtenis (maatschappelijk/persoonlijk)
- Relatief korte tekst
- Luchtig en speels
- Anekdotisch en persoonlijk → mening/eigen ervaringen
- Humor
- Aantrekkelijk taalgebruik

Wie zoet is, krijgt voordeel

Column Sylvia Witteman

ARTIKEL Wat teneergeslagen door de regen, het aanhoudend gezank rond die Zwarte Pieten en een onbekrompen dosis 'irritaties in de privéfeer' liep ik een drogisterij binnen. Voort moeten we en dat gaat nu eenmaal niet zonder tandpasta, shampoo of watterschijfjes.

Door: Sylvia Witteman 30 november 2015, 20:00

'W'ie zoet is krijgt voordeel', las ik op een poster terwijl ik stond uit te druipen. Onzin, natuurlijk, want schoft of heilige, iedereen betaalt bij de ETOS dezelfde prijs; zelfs de baarljke duivel, hoi schaterend tussen de zwaveldampen, kan er voor een gratis handdoek sparen. Er stond een foto bij van een vrouw die eruitzag alsof 'voordeel' zo'n beetje het enige was dat haar nog op de been hield in een leven vol nadelen.

“

Schoft of heilige, iedereen betaalt bij de ETOS dezelfde prijs

Daar stond ik voor de zoveelste keer te twijfelen bij het schap 'haarverzorging'. De ene shampoo beschrijft een probleem ('voor droog, beschadigd haar met gespleten punten'), een andere shampoo schetst juist een ideaalbeeld ('voor glanzend, gezond en veerkrachtig haar'). Verwarrend. Ik heb droog, beschadigd haar met gespleten punten en ik wil glanzend, gezond en veerkrachtig haar. Welke shampoo moet ik dan kopen?

1. Zoek drie columns op internet. Bekijk ook meerdere columns van dezelfde schrijver. Waar gaan deze columns over? Wat is het onderwerp en de hoofdgedachte? In welke stijl zijn ze geschreven? Wat maakt deze teksten tot een column?
2. Kies een actueel onderwerp voor een eigen column. Noteer een aantrekkelijke titel en noteer de gebeurtenis/aanleiding van je column (in de vorm van een persoonlijke anekdote). Denk goed na over jouw visie en commentaar op de gebeurtenis en wat je zou willen zeggen met je tekst.
3. Werk je column nu uit in een aantrekkelijke en persoonlijke tekst van 300-400 woorden.

BIJLAGE II
VRAGENLIJST

V4 Lessenreeks creatief schrijven

1. Schrijf je in je vrije tijd wel eens? Zo ja, wat voor teksten of bij welke gelegenheid?

.....
.....
.....

2. Toen we begonnen aan deze lessenreeks, wat was toen je houding ten opzichte van creatief schrijven? Kies uit: negatief, neutraal of positief. Leg uit waarom.

.....
.....

3. Hoe is je houding ten opzichte van creatief schrijven nu? Kies uit: negatief, neutraal of positief. Leg uit waarom.

.....
.....

4. Geef in een cijfer van 1 tot 10 aan in hoeverre je met plezier aan de verschillende schrijfoopdrachten hebt gewerkt.

.....

5. Geef in een cijfers van 1 tot 10 aan in hoeverre je de schrijfoopdrachten leerzaam vond.

.....

6. Welke schrijfoopdracht vond je het leukst? Leg uit waarom.

.....
.....
.....

7. Van welke schrijfoopdracht heb je het meest geleerd? Leg uit waarom.

.....
.....
.....

8. Noem drie dingen die je hebt geleerd van de lessenreeks creatief schrijven.

.....
.....
.....

9. Geef een tip ter verbetering. Wat zou een nuttige of leuke toevoeging zijn in het kader van (creatief) schrijven?

.....
.....
.....